

CEZA HUKUKUNDA HATA KAVRAMI VE SUÇUN MADDİ UNSURLARINDA HATANIN CEZA SORUMLULUĞUNA ETKİSİ

*Error Concept in Criminal Law and The Effect of Error on Criminal
Responsibility in The Material Aspects Of Crime*

Dr. Ali Tanju SARIGÜL*

ÖZET

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte, öğretilerde hata kavramının konusuna göre değil, ceza sorumluluğuna etkisine göre ayrıma tabi tutulmaya başlandığı görülmektedir. Bu kapsamda kastı kaldıran ve kusurluluğu etkileyen hata ayrımına yer verilmektedir. Kastı kaldıran hata nedenlerinden birisi olarak da 30/1. maddesinde suçun maddi unsurlarında hata düzenlenmiştir.

Maddi unsur hatası, genel olarak, somut olayda suçun maddi unsurlarına ilişkin hususlardaki bilgisizlik ve eksik veya yanlış bilgi olarak tanımlanmaktadır. Suçun maddi unsurları, tipte yer alan ve fiilin tipik haksızlık sayılabilmesi için bulunması zorunlu olan maddi hususlardır. Öğretilerde, hareket, netice, nedensellik bağı, fail, mağdur, suçun konusu ve nitelikli unsurlar maddi unsur

* Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, E-posta: atanju.sarigul @ hku.edu.tr, (ORCID-ID: <https://orcid.org/0000-0002-4112-0311>).

olarak kabul edilmektedir.

M.30/1’de, maddi unsurlarda yanılma halinde kişinin kasten hareket etmiş sayılmayacağı ifade edilmiştir. Ancak hata sonucunda meydana gelen suçun taksirli halinin mevcut olması durumunda fail, taksirli suçtan sorumlu olacaktır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Hata, Maddi Unsurda Hata, Ceza Kanunu, Ceza Sorumluluğu, Tipik Haksızlık.

ABSTRACT

With the entry into force of the Turkish Penal Code numbered 5237, it is seen that the concept of error in the doctrine is classified according to the effect on criminal responsibilities, not the subject of the error. Hereby, the distinction that removes the intention and affects the culpability is existed. As one of the reasons for the error that removes the the intention is regulated the material elements of the crime in Article 30/1.

Error of objective elements is generally defined as the lack of knowledge of the objective elements of the crime and incomplete or incorrect information. The objective elements of the offense are the objective matters of the type which must be present in order to be considered as typical injustice. In the doctrine, act, consequence, causal relation, perpetrator, victim, subject of the offense and aggravating elements are accepted as objective elements.

In Article 30/1, it is stated that if the objective elements are error, the person will not be considered to have acted intentionally. However, the perpetrator shall be responsible for the negligent offense if the the negligence of the crime is regulated as a result of the error exists.

KEYWORDS: Error, Error of the Objective Elements, Penal Code, Criminal Responsibility, Typical Injustice.

GİRİŞ

Hata konusu, çoğunlukla ceza hukukunun en zor bölümü olarak adlandırılmaktadır. Kanaatimizce bu görüşün nedeni, hata konusunun, diğer alanların hiçbirinde olmadığı kadar suç teorisine aşına olmayı gerektirmesi olarak görülebilir. Diğer taraftan failin esasen her şey hakkında hataya düşebilecek, diğer bir deyişle kastı kaldıran ve de kusurluluğu etkileyen tüm unsurlar üzerinde yanılabilir olması konunun kapsamını da suç teorisinin tamamını kapsayacak şekilde genişletmektedir.

Makale konusunun kapsamının genişliği dikkate alınmak suretiyle, sadece hata kavramı ve suçun maddi unsurlarında hata konusu üzerinde durulmuştur. Kastı kaldıran diğer hata halleri olan nitelikli unsurlarda hata ve hukuka uygunluk nedenlerinde hata ile kusurluluğu etkileyen hata hallerini ise, ancak ayrı yapılacak birden çok çalışmanın konusu olarak irdelenebilecek ölçüde kapsamlı olduğunu değerlendirdiğimizden, mümkün olduğu ölçüde bu konuların analizi diğer çalışmalara bırakılmıştır.

Diğer taraftan makalede konuyu sınırlamanın vermiş olduğu imkânla; çalışmada konuyu anlaşılabilir kılmak ve karşılaştırma yapabilmek adına mümkün olduğu ölçüde Alman Ceza Hukuku öğretisine de yer verilmeye çalışılmıştır.

I. HATA KAVRAMI

A. Genel Olarak

Hata (*yanılma, error, Irrtum*), yanlış, yanlışlık anlamındadır. Ampirik açıdan bakıldığında, dış âleme ait bir şeyi, gerçekte olduğu gibi değil de, farklı tanımak veya gerçekte olanı yanlış algılamaktır¹.

Hata, kişinin tasavvuru, zihnden geçirdikleri ile gerçeğin birbirine uymaması şeklinde de tanımlanabilir². Hata, gerçeğin bilinmemesi ya da yanlış biçimde tasavvur edilmesi nedeniyle iradenin bozulmasına neden olur³. Uygun-

¹ Zeki Hafizoğulları/Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2010, s.316.

² Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler, C.II*, İstanbul, 1989, s.343.

³ Mahmut Koca/İlhan Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2016, s.245.

suzluk, “gerçek durum” ile “tasavvur” arasındadır. Diğer bir tanıma göre ise hatadan gerçek duruma ilişkin yanlış tasavvurun aynı konudaki doğru tasavvura uymaması anlaşılmalıdır⁴.

Hata, failin zihninde geçen çeşitli eksikliklerden kaynaklanabilir. Söz konusu hatanın kaynağı, aydınlatma, nesnenin biçimi gibi dışsal nedenlere dayalı objektif nedenler olabileceği gibi, miyopi, daltonizm gibi faile özgü subjektif nedenler de olabilir⁵.

Hata kavramı, öğretilerde “bilmeme”den (*ignorantia*) farklı olarak tanımlanmaktadır. Bilgisizlik hiçbir tasavvur sahibi olmama anlamına gelmektedir. Burada yanlış bir tasavvur değil, tasavvur yokluğu söz konusudur⁶.

Bilmeme, bir şey hakkında bilgi sahibi olunmamasını veya bir şeyin eksik bilinmesini ifade ederken ve bu yönüyle negatif bir özellik taşıırken, hata eksik ya da yanlış bir bilginin yol açtığı bir kanıyı ifade eder ve bu yönüyle pozitif bir özellik taşır⁷. Bu yönü itibarıyla hatanın olumlu ve olumsuz yönü olduğu ifade edilmektedir. Kişinin belirli bir şey hakkındaki bilincindeki eksiklik, yani bilgisizlik olumsuz yönü olarak tanımlanırken, gerçekte olmayan bir şeyi tasavvur etmesi, yani tasavvurdaki hata olumlu yönü olarak belirtilmektedir⁸.

Kuşkusuz burada önemli olan ceza hukuku bakımından önem arzeden hatadır. Bu hatada; failin tasavvurunu ve dolayısıyla iradesini (*Wille*) etkileyen koşullardaki hata olarak nitelendirilmektedir⁹.

Her hata, aynı zamanda bir şey hakkında bilgisizliği gerektirmektedir. Buna karşılık herhangi bir kanaat katılmadığında, hata olmadan bilgisizlik ola-

⁴ Necip Kocayusufoşaoğlu, Hüseyin Hatemi, Rona Serozan, Abdülkadir Arpacı, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, İstanbul, 2017, s.395.

⁵ Mehmet Cemil Ozansü, “Yeni Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Hata Kavramı”, Suç Politikası, Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Serisi (5), Ankara, 2006, s.386.

⁶ Kocayusufoşaoğlu, s.395.

⁷ Nevzat Toroslu, *Ceza Hukuku*, Ankara, 2009, s.216; Devrim Güngör, *Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata*, Ankara, 2007, s.23; Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C.II, İstanbul, 1999, s.314; Önder, s.343.

⁸ Eberhard Schmidhäuser, *Der Verbotsirrtum und das Strafgesetz*, JZ 1979, s.363, (naklen Ragıp Barış Erman, *Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi*, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s.3).

⁹ Thomas Fischer, *Strafgesetzbuch*, München, 2009, Art.16, pa.2, s.113.

bilir. Bununla birlikte, hukukun ilgilendiği bilgisizlik, sadece bir hataya sebep olan bilmemedir¹⁰.

Hata ile bilmeme arasındaki bu farklılığa karşın, öğretide, genel olarak bu iki terim eş anlamda kullanılmaktadır ve bu durum ceza hukuku açısından bir sorun doğurmaz¹¹.

Unutma da, bilmeme ile ve dolayısıyla hata ile eşdeğer olmaktadır. Çünkü bir şeyin bilinmemesi ile unutulması aynı sonucu doğurur.

Hatanın şüphe (kuşku) ile karıştırılmaması da önem arz etmektedir. Şüphe, bir kanaatin oluşmasına engel olan fikirlerin ve tasavvurların çatışması halinde mevcut olmaktadır¹². Bu çatışma çözümlenmedikçe, kişinin bir şeyi gerçekte olduğundan tamamen veya kısmen farklı bildiği, dolayısıyla hataya düşmüş olduğu söylenemez¹³.

Gerek yanlış tasavvur, gerekse bilgisizlik halinde; kişinin bu durumun farkında olmaması şarttır. “Bilmediğini bilen” kişi yanılmış sayılamayacağı gibi, tasavvurunun doğruluğu konusunda şüphe ve tereddüt duyan kişinin hata ettiği söylenemez¹⁴.

B. Hata- Tersine Hata Kavramları

Hatanın failin tasavvuru ile objektif gerçekliğin örtüşmemesi olarak tanımlamak doğru olmakla birlikte; hatanın iki şekilde tezahür edebileceğini düşünmek gerekmektedir.

Ceza sorumluluğunu etkileyebilecek unsurların failin tasavvurunda bulunmaması halinde “hata” söz konusudur ve hukuki sorun Ceza Kanunu’ndaki kasta ve hataya ilişkin hükümler çerçevesinde çözümlenir.

¹⁰ Hafizoğulları, s.316; Güngör, s.23.

¹¹ Güngör, s.23; Erman, s.4; Kocayusufpaşaoğlu, s.395.

¹² Toroslu, s.216, Olgun Değirmenci, *Ceza Hukukunda Yanılma Kavramı ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Yanılma*, TBB Dergisi, 2014, S.110, s.133.

¹³ Hafizoğulları, s.316.

¹⁴ Kocayusufpaşaoğlu, s.395.

Buna karşılık failin, gerçekte varolmayan bir nesne ya da olguyu var sanmış olması hali tersine hata (*Umgekehrte Irrtum*) olarak nitelendirilmektedir¹⁵.

Tersine hatada; fail suçun kanuni tanımındaki unsurları gerçekleştirdiği bilinci ile hareket etmekte, ancak hatasından dolayı maddi unsurları gerçekleştirilmemektedir¹⁶. Sözelimi, başkasının paltosunu almak isteyen fail kendi paltosunu aldığı takdirde tersine unsur yanılması içerisindedir.

Tersine unsur hatası, TCK m.30/1 de düzenlenmemiştir ve somut olayda haksızlık gerçekleşmediğinden, sorun elverişsiz teşebbüs ve işlenemez suç kuralları kapsamında çözülmektedir¹⁷.

C. Hata- Sapma Kavramları

Diğer bir tartışma konusu sapma kavramının (*aberratio ictus*) hata kavramı ile ilişkisindedir. Hata kural olarak kişinin zihnindeki gerçeklik ile objektif gerçekliğin bütünüyle örtüşmemesi nedeniyle irade üzerinde etkili olurken, sapma suçun icrası esnasında beceri eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Öğretide sapma, yeteneği olmamaktan kaynaklanan hata olarak da tanımlanmakla birlikte¹⁸, sapma esas itibarıyla iradenin ortaya çıkmasından sonra ortaya çıktığından, subjektif temelli hata ile farklı kavramlardır.

Öğretide ağırlıklı olarak kabul gören görüş, sapma halinde bir hata olmadığıdır. Seçilen araçların yetersizliği veya yetenekli bir tarzda kullanılmaması yüzünden ya da diğer herhangi bir sebepten dolayı, failin maksadını teşkil eden neticeden farklı bir netice gerçekleşmektedir¹⁹.

5237 sayılı Kanunda da öğretilerdeki görüşlerle uyumlu olarak sapma hali ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Kanunun madde gerekçesinde de; “sap-

¹⁵ Thomas Fischer, *Strafgesetzbuch*, München, 2009, pa.2.

¹⁶ Kristian Köhl, *Strafgesetzbuch Kommentar*, München, 2007, Art.16, pa.7

¹⁷ Alman Ceza Kanunu'nda da tersine hata'ya Kanun'da yer verilmemiştir. Sorun, teşebbüs ve mefruz suç hükümleri çerçevesinde incelenmektedir (Köhl, Art.16, pa.7).

¹⁸ Hafızoğulları, s.317.

¹⁹ Dönmezer/Erman, Cilt II, s.314; Mehmet Emin Artuk/Ahmet Gökçen/Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2009, s.563; Koca/Üzülmez, s.249.

ma” halinde bir hatanın söz konusu olmadığı, uygulamada suçların içtimaı ve özellikle fikri içtima bağlamında sorunun çözüldüğü vurgulanmıştır²⁰.

Alman Ceza Kanununda da sapma ile ilgili bir düzenleme bulunmadığı görülmektedir. Öğretide de; şahısta hata ile farklı kurumlar olduğu vurgulanmakta; sapma haline somutlaştırma teorisi (*Konkretisierungstheorie*), şekli (*Formelle Gleichwertigkeitstheorie*) ve maddi (*Materielle Gleichwertigkeitstheorie*) eşdeğerlik teorileri ile hareket teorisi (*Tatplantheorie*) kapsamında çözüm getirilmeye çalışılmaktadır²¹.

Şahısta hata (*error in persona*) ile sapma da karıştırılmamalıdır. Her ikisi de neticede yanılma sonucunu doğurmakta ise de; şahısta hata halinde, failin iradesi farklı bir kişi üzerinde gerçekleşmektedir.

Sapma durumunda ise, failin mağdurun şahsiyeti üzerinde herhangi bir hata söz konusu değildir. Sapma, iradenin oluşumundan sonraki aşamada ortaya çıkar, yani irade herhangi bir hata olmaksızın meydana geldikten sonra, bir sebeple netice başka türlü gerçekleşir²².

Sözgelimi A’yı öldürmek isteyen failin karanlıkta A sandığı B’yi öldürmesi halinde şahısta hata söz konusu iken, A’ya ateş ettiği halde, beceri eksikliği (elinin titremesi gibi) nedeniyle B’yi vurması durumunda sapma söz konusudur²³.

D. Roma Hukuku-Borçlar Hukukunda Hata Kavramı

Hata kavramı aslında yalnızca ceza hukukuna özgü bir kurum değildir. Hata, özel hukuk alanında da çeşitli hüküm ve sonuçlar doğurmaktadır²⁴.

²⁰ TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı 2, Sıra Sayısı: 664, s.434 vd.

²¹ <https://www.iurastudent.de/blogeintrag/lernbeitrag-die-rechtsfolgen-der-aberratio-ictus> (erişim tarihi: 3.9.2019). Alman Ceza hukuku Öğretisinde teorilerin hiçbirisinin tek başına yeterli olmadığını, somut olaya göre teorilerin değerlendirilmesi ve birbirini tamamlaması gerektiği görüşü hâkimdir.

²² Dönmezer/Erman, Cilt II, s.323; Değirmenci, s.134.

²³ Dönmezer/Erman, Cilt II, s.323.

²⁴ Güngör, s.21.

Hata türleri ile ilgili ilk temel ilkeler Roma Hukukundan kaynaklanmaktadır. Bugün pek çok ceza kanununda yer alan “*kanunu bilmemek mazeret sayılmaz*” kuralının geçmişi *Digesta*’da yer alan bu ilkeye dayanmaktadır.

Roma Hukukunda; eğer, iradesinin beyanı bir hataya dayanan kişi tarafından, bu hatalı durum bilinseydi, o kişi bu hukuki işlemi yapmayacak idiyse, hatanın esaslı olduğu kabul edilmekte; gerçek durumu bilmesine rağmen, yine de söz konusu hukuki işlemi yapacak idiyse, hatanın esaslı olmadığı söylenmekteydi. Hatanın esaslı olması halinde bunlara dayanan hukuki işlemler geçerli sayılmıyor, esaslı olmayan hataların ise hukuki işlemlerin geçerliliğini etkilemeyeceği kabul ediliyordu²⁵.

Roma hukukunda, fiilin esaslı bir unsuru üzerinde yapılan hata, kişinin kusurluluğunu ortadan kaldıran, buna karşın fiilin niteliğini ağırlaştıran unsurlar üzerindeki hata ise ceza sorumluluğunu azaltan bir neden olarak benimsenmiştir²⁶. Öte yandan hatanın, suçun ön şartını oluşturan özel hukuka ilişkin bir normatif unsur hakkında gerçekleşmesi halinde de; kural üzerinde hatanın fiil üzerinde hataya dönüştüğü ve bunun tipik suç fiiline ilişkin kastı kaldırdığı kabul edilmiştir²⁷.

Borçlar Hukuku öğretisinde ise hata, dar ve geniş anlamda hata şeklinde iki kavram altında tanımlanmaktadır. Dar anlamda hata, bir durum veya olay, kısaca gerçek hakkında bilinçli olmayan yanlış veya eksik tasavvur olarak tanımlanmaktadır. Hatada, tasavvur edilen şey gerçeğe uymamaktadır. Geniş anlamda hatada ise, bir olay veya durum hakkında bilgisizlik de bulunmaktadır. Bilgisizlik ise, bir olay ve durum veya gerçek hakkında bilgi yokluğunu ifade eder. Bilinçli bilmeme ise hata olarak yorumlanmamaktadır. Benzer şekilde şüphe de, hata durum veya olay hakkında doğru olmama ihtimalini içerdiğinden, hatayı ortadan kaldırmaktadır²⁸.

Borçlar Hukukunda hata zaman ya da fiili- hukuki hata gibi kavramsal yönden ayrımlara tabi tutulmakla birlikte, Kanunda esaslı-esaslı olmayan hata ayrımına yer verildiğini görmekteyiz.

²⁵ Özcan Karadeniz Çelebican, *Roma Hukuku*, Ankara, 2008, s.209.

²⁶ Yüksel Ersoy, *Ignoranza Ed Errore Nel Dritto Penale*, Ankara, 1968 (naklen Güngör, 28).

²⁷ Scipione PIACENZA, *Errore Ed Ignoranza de Dritto in Materia Penale Torino*, 1960 (naklen Güngör, 28).

²⁸ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2017, s.394-395.

6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun 30. Maddesine göre; “Sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen taraf, sözleşme ile bağlı olmaz”. Buna karşılık, esaslı olmayan yanılmada sözleşmenin geçerliliği kesin olup, burada yapılan sözleşmenin iptali mümkün değildir.

Bu hükümden anlaşılacağı üzere, sözleşmenin geçerli olması için aranan koşulların başında beyanın iradeye uygun olması gerekmektedir. Esaslı yanılma, sözleşmenin geçersiz kılınması sonucunu doğurmaktadır.

Kanunda esaslı yanılmanın tanımı yapılmamış olmakla birlikte; esaslı yanılma olarak kabul edilen açıklamada yanılma halleri, Türk Borçlar Kanunu m.31/I, 1-5’de, sözleşmenin niteliğinde, sözleşmenin konusunda, miktarda, kişinin kimliğinde ve kişinin niteliğinde yanılma olarak sayılmaktadır. Saik’te yanılma ise kural olarak esaslı hata sayılmamaktadır (m.32)

Görüldüğü üzere ceza hukukunda hata kavramının içeriğinin Roma Hukukuna dayandığı ve özel hukukta yapılan tasnif ve nitelemelerin ceza hukuku ile birçok noktada örtüştüğü, hata, bilmeme, şüphe gibi kavramlarının yorumlanmasında özel hukuktan yararlanması gerektiği açıktır.

II. HATA KAVRAMININ TASNİFİ SORUNU

Öğretide hata kavramı konusunda farklı ayrımlara gidildiği görülmektedir. Bu ayrımlar incelendiğinde; çoğunlukla iki ayrımın öne çıktığı görülmektedir.

Özellikle 5237 sayılı Kanun öncesi ağırlıklı olarak kullanılan fiili-hukuki hata ayrımında; hatanın etkisini fiil üzerinde ya da norm üzerinde göstermesi dikkate alınmaktadır²⁹.

Fiili- hukuki hata ayrımı, Alman İmparatorluk Mahkemesi (*Reichsgericht*) kararlarında uygulanmıştır. Buna göre fiili hata, failin kastını ortadan kaldırmakta, hukuki hatanın ise ceza sorumluluğuna bir etkisi bulunmamaktaydı³⁰. İmparatorluk Mahkemesi sonraki kararlarında ise bu ayrıma ceza sorumluluğuna ilişkin olan ve olmayan ayrımını eklemiştir. Buna göre ceza hukukunu

²⁹ Toroslu, s.219.

³⁰ Kühl, Art 16, pa.1; Michael Köhler, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, Springer, Berlin, 1996, s.412-413 (naklen, Erman, s.9).

ilgilendirmeyen konulardaki hukuki hata, fiili hata gibi değerlendirilecek ve failin kastını ortadan kaldıracaktır³¹.

Fiili-hukuki hata ayrımı, yukarıda da belirtildiği üzere ceza kanunları dışında kalan ve ceza kanunlarını ilgilendiren kanunlar üzerindeki hatanın etkisinin ne olacağını açıklama konusunda yetersiz kalmaktadır³².

Diğer taraftan, ceza hukukuna ilişkin-ceza hukuku dışı hukuki hata ayrımının da objektif ve kesin bir şekilde yapılamayacağına ilişkin görüşler bu ayırmadaki soruna işaret etmektedir³³.

Alman öğretisinde finalist görüşün ortaya çıkmasıyla birlikte, fiili-hukuki hata ayrımı tutarsız olduğu gerekçesiyle eleştirilmiş³⁴, Welzel tarafından tipte hata kapsamına giren hukuki hatalar olduğu gibi, yasak hatası kapsamında görülebilecek fiili hatalar olduğu belirtilmiştir. Welzel, tipin normatif unsurlarında yanılmayı ilk grup, hukuka uygunluk nedenlerinin koşullarında yanılmayı da ikinci gruba örnek olarak göstermektedir³⁵.

Alman Federal Mahkemesi Ceza Genel Kurulu, nihayet 1952 yılında vermiş olduğu kararı ile kusur teorisinin gerekçelerini benimsemiş ve tipte hata-yasak hatası ayrımını ölçüt olarak kabul etmiştir³⁶. Mahkemeye göre; haksızlık bilincinin anlamı; failin yaptığı şeyin hukuken izin verilmiş değil, yasaklanmış bir davranış olduğunu bilmemesidir. Mahkemeye göre, bir hatanın sadece hatalı bir hukuksal değerlendirmeden kaynaklanması, onun yasak hatası olduğu anlamına gelmez.

Türk hukuk öğretisinde de, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte, hata kavramının suçun konusuna göre değil, hukuki sonucuna ve dolayısıyla ceza sorumluluğuna etkisine göre ayrıma tabi tutulmaya

³¹ Erman, s.9.

³² Toroslu, s.218; Güngör, s.25; Erman, s.22.

³³ Claus Roxin, *Strafrecht Allgemeiner Teil, Band I, München, 1997*, 12, Kn.109. (Naklen Erman, s.15).

³⁴ Kühl, Art.16, pa.1,2.

³⁵ Hans Welzel, *Das Deutsche Strafrecht*, 11. Auflage, de Gruyter&Co.Berlin, 1969, s.166, 275; Hans Welzel, *Das neue Bild Des Strafrechtssystems- eine Einführung in die finale Handlungslehre*, 3. Auflage, Verlag Otto Schwarz& co., Göttingen, 1957, (naklen Erman, s.13, 14).

³⁶ BGH (Bundesgerichtshof), 18.3.1952, GSSt 2/51 sayılı kararı, BGH St 2, 194.

başlandığı görülmektedir. Bu kapsamda; kastı ortadan kaldıran hata ve kusurluluğu etkileyen hata kavramları kullanılmaktadır³⁷.

Dış dünyaya ilişkin bir şeyin olduğundan farklı bir şekilde algılanması halinde “*tipiklik hatası*” (unsur hatası), normatif dünyaya ilişkin bir gerçekliğin farklı bir şekilde değerlendirilmesi halinde ise, “*yasak hatası*”ndan bahsedilir.

Tipiklik hatası bir algılama hatası, yasak hatası ise bir değerlendirme hatası olarak nitelendirilmektedir³⁸.

Aslında fiili-hukuki hata ayrımı, özellikle ceza hukuku dışındaki normlarda hata istisnası ile birlikte uygulandığında; tipte hata-yasak hatası ayrımı ile birçok noktada örtüşmektedir. Normatif unsurların çoğunluğu ceza hukuku dışı kaynaklara ilişkin olduğundan, bunlara ilişkin hata, hangi ayırım kabul edilecek olursa olsun, tipiklik hatası olarak nitelendirilecek, failin kasten hareket etmediği sonucuna götürecektir³⁹.

Ancak, tipiklik hatası-yasak hatası ayrımında; tipte hata kapsamına giren her türlü hata, suçun hukuksal değerlendirmesine dayanan normatif unsurlarda dahil olmak üzere, niteleme hatası olarak failin kastını ortadan kaldırırken, fiili-hukuki hata ayrımında farklı sonuçlara ulaşılabilmektedir⁴⁰.

Ayrıca ceza kanunları dışındaki bir hatanın ne zaman fiil üzerinde bir hataya neden olduğunu veya olmadığını belirleyecek kesin ölçütler konulamakta, her somut olayda, söz konusu hatanın fiil üzerinde mi, yoksa kural üzerinde mi hataya dönüştüğünün ayrıca belirlenmesi gerekmektedir⁴¹.

Diğer taraftan yasak hatasında, önemli olan kişinin işlediği fiilin haksızlık oluşturduğunu bilmesidir. Bunun yanında suç olarak tanımlandığını bilmesinin bir önemi bulunmamaktadır⁴². Bu yönüyle yasak hatası kavramı ile

³⁷ Koca/Üzülmez, s.245; Mahmut Koca, *Türk Ceza Hukukunda Hata*, 3. Yılında Yeni Ceza Adalet Sistemi, Ankara, 2009, s.82; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.553 vd.; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı, Ankara, 2008. s.216 vd.; İzzet Özgenç, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, Ankara, 2013. S.437; Değirmenci, s.136.

³⁸ Koca, s.82; Koca/Üzülmez, s.245.

³⁹ Erman, s.21.

⁴⁰ Erman, s.23.

⁴¹ Toroslu, s.232.

⁴² Özgenç, s.417.

hukuki hata kavramlarının, mahiyet ve kapsam olarak farklı kavramlar oldukları görülmektedir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu bakımından, hataya ilişkin hükümlerin 4 ve 30. maddelerde düzenlenmiş olduğu görülmektedir.

TCK'nun 4. maddesi; “*Ceza kanunlarını bilmek mazeret sayılmaz*” şeklindeki ifadesi, fiili-hukuki hata tasnifinde hukuki hatanın kanuni temeli olarak nitelendirilmektedir⁴³. Düzenlemenin, Kanundaki yasak hatasına ilişkin düzenleme nedeniyle gereksiz olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır⁴⁴. Bu görüşlere iştirak edilmekle birlikte, yasak hatası ve bu kapsamında Kanundaki 4. maddede düzenlemesi, makale konumuzun dışında kaldığından inceleme dışında tutulmuştur.

Kast, Kanun'un 21/1. maddesinde “*tipik haksızlığın tüm unsurlarının bilinerek gerçekleştirilmesi*” olarak tanımlanmıştır. Bu unsurlardan birisi hakkındaki bilgisizlik veya yanlış bilgi, failin o fiil bakımından kastını ortadan kaldıracaktır. Kanunun 30. maddesinde belirtilen hata konuları, suçun kanuni tanımında bulunan ve bilinmesi gereken unsurları ve dolayısıyla kastın kapsamına nelerin dahil olduğunu göstermesi bakımından önemlidir⁴⁵.

III. KASTI KALDIRAN HATA KAPSAMINDA SUÇUN MADDİ UNSURLARINDA HATA VE CEZA SORUMLULUĞUNA ETKİSİ

A. Suçun maddi unsurlarında hata (unsur hatası) (m.30/1) (StGB m.16)

1. Genel olarak

TCK'daki düzenlemeye göre kastı kaldıran hata; suçun maddi unsurlarında (m.30/1), nitelikli unsurlarında (m.30/2) ya da hukuka uygunluk sebeple-

⁴³ Değirmenci, s.143.

⁴⁴ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.559; Koca/Üzülmez; daha ağır bir eleştiride bulunarak, kuralın “kusursuz ceza olmaz” ilkesiyle bağdaşmadığını, m.30/4'de düzenlenen haksızlık yanılığı bakımından farklı bir değerlendirme yapılmasının mümkün olmadığını, m. 4'deki düzenlemenin Ortaçağ'dan kalma ve tamamen lüzumsuz olduğunu vurgulamışlardır (Koca/Üzülmez, s.357); aynı yönde görüş için bkz. Serkan Meraklı, *Ceza Hukukunda Kusur*, Ankara, 2017, s.428; Sesim Soyer Güleç, *Türk Ceza Kanununda Haksızlık Yanılığı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 2008, s.63 vd.

⁴⁵ Koca, s.83.

rinin maddi şartlarında (m.30/3) olabilir⁴⁶. Makalemizin konusunu kastı kaldıran hatalardan birini teşkil eden unsur hatası teşkil etmektedir.

TCK'nun 30. maddesi “*Fiiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır.*” hükmünü içermektedir.

Suçun unsurlarının varlığından haberdar olma ya da olmama durumu, kastın içeriğine, bir başka deyişle kastın “bilme” unsuruna ilişkindir⁴⁷.

Günümüzde tipte yanılmanın kastı ortadan kaldıran neden olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır⁴⁸. Bu yönüyle tipte yanılma, kastın olumsuz yanı olarak tanımlanmaktadır⁴⁹. Hata, kastın bilme unsuru ile ilgili olduğu için suçun kanuni tanımındaki maddi unsurların bilinmemesi halinde kasten işlenmiş bir haksızlıktan bahsedilemez⁵⁰.

Unsur hatası, genel olarak, somut olayda suçun maddi unsurlarına ilişkin hususlardaki bilgisizlik ve eksik veya yanlış bilgi olarak tanımlanmaktadır⁵¹. Dolayısıyla öncelikle, suçun maddi unsurlarının neler olduğunun ortaya konması gerekmektedir.

Suçun maddi unsurları, tipte yer alan ve fiilin tipik haksızlık sayılabilmesi için bulunması zorunlu olan maddi hususlardır⁵². Suçun maddi unsurları-

⁴⁶ Alman Ceza Kanunu'nda (Strafgesetzbuch-StGB); 16. maddede “*suç tipindeki unsurlarda hata (Irrtum über Tatumstände)*”, 17. maddede ise “*yasak hatası (Verbotsirrtum)*” düzenlenmiştir.

⁴⁷ Bernd Heinrich, *Ceza Hukuku, Genel Kısım II*, Ankara, 2015, s.141.

⁴⁸ Erman, s.24.

Kast kavramının kusurluluğun değil de, tipte uygun eylem unsurunun bir parçası olarak görülmesinin doğal sonucu, kastı ortadan kaldırdığı kabul edilen hata gibi nedenlerin de eylemin kusurluluk unsuru ile ilgili bir etkide bulunmaması, dolayısıyla hukuka aykırılık veya kusurluluk gibi unsurların incelenmesine geçilmeden failin ceza sorumluluğunun doğmadığının kabul edilmesidir (Wolfgang Frisch, *Der Irrtum als Unrechts- und/Oder Schuldausschluss Im Deutschen Strafrecht*, s.236. Bkz. https://www.mpicc.de/files/pdf2/thema_iv.pdf(erişim tarihi: 19.4.2017).

⁴⁹ Önder, s.343. Jescheck, suçun unsurlarında hata anlamına gelen, esaslı hatayı (*Tatbestandsirrtum*) kastın tersi olarak tanımlamaktadır (Hans Heinrich Jescheck, *Alman Ceza Hukukuna Giriş*, İstanbul, 2007, s.33).

⁵⁰ Koca/Üzülmez, s.246; Koca, s.85.

⁵¹ Ozansü, s.386.

⁵² Koca, 84; Ozansü, s.386.

nın ne olduğu konusunda ise öğretilerde farklı görüşler bulunmakla birlikte; genel kabul gören görüşe göre hareket, netice, nedensellik bağı, fail, mağdur, suçun konusu ve nitelikli unsurlar şeklinde kabul edilmektedir⁵³.

Türk ve Alman Hukuk öğretisinde suç tipinin betimleyici (*deskriptif*) ve değerlendirici (*normatif*) unsurlar ayırımına da yer verildiği görülmektedir⁵⁴. Betimleyici unsurlar, varlıkları algılama sonucu tespit edilebilen, uzun bir düşünce süreci gerektirmeyen unsurlar olarak tanımlanmaktadır⁵⁵ (Örneğin, insan, zarar verme, eşya gibi).

Normatif unsurlar ise, bunun dışında kalan, ancak bir normun varlığı ile tasavvur edilebilen (örneğin, yabancı, resmi ya da belge gibi) kavramlardır⁵⁶. Bu unsurlar suçun unsuru olarak belirtilen gerçek olaylara, dış dünyanın müşahede edilebilir konularına ilişkin unsurlardır⁵⁷.

Bu ayırım özellikle, tipiklikte hata- yorum (*niteleme*) hatası (*Subsumtionirrtum*) ayırımı açısından önem taşımakta, somut olay değerlendirmesinde dikkate alınmaktadır.

Tipikliğin normatif unsurlarındaki hata ile fiilin hukuki değerlendirilmesindeki hata farklı kavramlardır⁵⁸.

Fail, suçun kanuni tanımında yer alan bir unsurun maddi içeriğini biliyor, fakat onun ceza hukukundaki niteliği konusunda hataya düşüyorsa, hukuki yorum hatası söz konusudur⁵⁹. Fail burada gerçekleştirdiği fiil ve olayın unsurlarında yanılmamaktadır. Olayın hukuki yorumunda yanılığa düşmektedir.

⁵³ Koca/Üzülmez, s.247; Koca, s.84; Toroslu tarafından, fiilin pozitif unsurları; davranış, davranıştan önce var olan veya onunla birlikte ortaya çıkan unsurlar, bu arada pasif süjenin özellikleri, suçun maddi konusu, davranışın gerçekleştirildiği yer, zaman ve araç gibi unsurlar ve sonuç, negatif unsuru ise; hukuka uygunluk nedeninin bulunmaması olarak belirtilmiştir (Toroslu, s.229; Güngör, 56).

⁵⁴ Koca, s.85; Koca/Üzülmez, s.247; Fischer, Art.16, pa.4; Heinrich, s.145.

⁵⁵ Karl Heinz Kunert, *Die Normativen Merkmale der Strafrechtlichen Tatbestände*, Walter de Gruyter Verlag, Berlin, 1958, s.1 (Naklen Erman, s.32)

⁵⁶ Karl Engisch, *Die Normativen Tatbestandelemente im Strafrecht*, Festschrift für Edmund Mezger, München-Berlin, 1954, s.147 (Naklen Erman, s.37), Heinrich, s.145, Koca/Üzülmez, s.247.

⁵⁷ Koca, s.85.

⁵⁸ Heinrich, s.145.

⁵⁹ Erdal Yerdelen, *Ceza Hukukunda Yorum Hatası*, Ceza Hukuku Dergisi, Sayı: 25, 2014, s.78.

Sözgelimi; komşusunun köpeğine tekme atan ya da zehirleyen failin, mala zarar verme olarak değerlendirmemesi gibi yanlış nitelendirmeler, niteleme yanlıgından ibarettir ve hukuki bir önemi bulunmamaktadır⁶⁰. Dolayısıyla failin kastının varlığı kabul edilmelidir.

Tipikliğin normatif unsurlarındaki hata ise, yasak hatası gibi görünse de tipikliğin unsuruna ilişkin hata sayılmaktadır⁶¹.

Normatif unsurlara ilişkin kastın ortaya çıkması için, unsurun konusunun bilinmesinin yetmeyeceği, aynı zamanda bu nesneye ilişkin unsurun göndermede bulunduğu toplumsal ya da hukuksal norma ilişkin değerlendirme yetisinin de failde bulunması gerektiği kabul edilmektedir⁶². Fail suçun tipikliğine bilgiye tam olarak sahip olduğu halde, hukuki olarak karmaşık olan ve toplumun genel kanaati ya da tartışmalı olması gibi bir nedenle düzenlemeyi yanlış biliyorsa, davranışının sosyal anlamının bilincinde değildir. Bu durum tipikliğin maddi unsurlarında yanılma kapsamında görülmektedir⁶³.

Örnek vermek gerekirse; resmi belgede sahtecilik suçunun konusunu oluşturan belgenin, sırf kâğıt üzerinde bir yazı parçası olduğunun bilinmesi kast bakımından yeterli olmayıp, ayrıca hukuken önem taşıyan düşünce açıklaması içerdiğinin bilinmesi gerekmektedir. Şayet fail tipiklikteki normatif unsurun sosyal açıdan anlamını bilmiyorsa suçun maddi unsurlarında yanılma söz konusudur⁶⁴.

Ancak, fail gündelik olayların çok karmaşık ve çok tartışmalı olan hukuki yorumlanması bakımından yasal düzenlemeyi bilemiyorsa, kaçınılmaz olması durumunda yasak hatası olarak nitelendirilecektir⁶⁵.

Örneğin, beyin ölümü henüz gerçekleşmeyen, kalbi durduğu için yaşam destek ünitesine bağlı olarak yaşayan kişinin durumunu insan onuruna aykırı bir deney olarak değerlendiren ve hastanın aslında ölü olduğu sonucuna vararak

⁶⁰ Erol Cihan, *Ceza Hukukunda Fiili Hata*, 1971, s. 74-75 (Naklen Erman, s. 40)

⁶¹ Heinrich, s.145.

⁶² Urs Kindhäuser, *Strafgesetzbuch, Lehr- und PraxisKommentar (LPK-StGB)*, Art. 16, Kn.8 (Naklen Erman, s. 44).

⁶³ Heinrich, s.146, 147.

⁶⁴ Koca/Üzülmez, s.248; Yerdelen, s.94.

⁶⁵ Heinrich, s. 148.

yaşam destek ünitesini kapatan temizlik görevlisi kasten adam öldürme suçunun maddi unsurlarını yerine getirmekle birlikte; insan hayatının ne zaman sona erdiği konusunda yanılmaktadır. Bu nedenle burada tipikliğin maddi unsurlarında yanılma söz konusudur denilebilir.

Ancak kanaatimizce; fail burada suçun tipiklik unsurlarının tamamını doğru anlamakta, ancak hukukî olarak hâkim görüş kabul edilmeyen bir değerlendirmede bulunmaktadır.

Fail gündelik olayların çok karmaşık ve tartışmalı olan hukukî yorumlanması bakımından yasal düzenlemeyi bilemiyorsa, ona kural olarak önlene-meyecek olan yasak hatası olarak değerlendirilmesi gerekmektedir⁶⁶. Dolayısıyla failin hatası, tipikliğin maddi unsurlarında hata değil, yasak hatası olarak değerlendirilmelidir⁶⁷.

Tipikliğin maddi unsurlarında hata-yasak hatası ayrımı bakımından, failin tartışmalı olan, örneğin "mülkiyet", "başkasına ait" gibi medenî hukuk kavramlarını tam olarak bilmesi beklenemez. Ancak failin genel toplumsal kanaate göre bir değerlendirme yapması gerekmektedir. Olayın tüm unsurlarını bildiği halde, hukukî terimde yanıldığı takdirde tipikliğin maddi unsurlarında hataya düştüğü kabul edilmektedir⁶⁸.

2. Suçun konusunda hata (*error in persona vel in objecto*)

Suçun konusu, icra hareketlerinin üzerinde gerçekleştiği kişi ya da şey (eşyayı) ifade etmektedir⁶⁹. Dolayısıyla suçun konusu bakımından hata, şahıs hakkında olabileceği gibi (*error in persona*), eşya üzerinde de (*error in objecto*) olabilir.

Failin yanılıgı sonucunda, hedeflediği "kişi" ya da "eşya" dışında başka bir kişi/eşya üzerinde tipik sonucu ortaya çıkarması söz konusudur.

⁶⁶ Heinrich, s. 148.

⁶⁷ Heinrich, s. 149.

⁶⁸ Heinrich, s. 147.

⁶⁹ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2014, 5. Baskı, s. 446; Heinrich, s. 157; Koca/Üzülmez, s.249.

Suçun maddi konusunda yanılma iki şekilde ortaya çıkabilir. Failin tasavvuruna göre varsandığı konu ile gerçekte var olan konu birbiri ile aynı nitelikte ya da eşdeğer olabileceği gibi, nitelik (değer) açısından farklı konular olabilecektir.

Suçun hukuki konuları eşdeğer nitelikte ise, sözgelimi failin A'yı öldürmek isterken hata sonucu B'yi öldürmesi, yani hedeflediği kişi zannederek yanlış kişiyi öldürmesi durumunda, saik hatası söz konusu olduğundan, hata kural olarak kast açısından önem taşımayacak, fail suçu kasten işlemiş sayılacaktır⁷⁰.

Fail, suç işleme anında kastını kesin olarak bir kişi üzerinde somutlaştırmıştır. Fail o kişiyi neden öldürmek istediği (burada onu başkası sandığı için) sorusunun bir önemi bulunmamaktadır.

Kanun aynı nitelikteki konuları aynı şekilde koruduğundan⁷¹, korunan hukuki yararın A ya da B'ye ait olması arasında bir fark bulunmamaktadır. Bu nedenle suçun mağdurunun kim olduğunun burada bir önemi yoktur⁷².

Ancak bazı hallerde mağdurun kim olduğu önem taşıyabilir. Şahısta yanılma hâlinde, özgü suç olarak da ifade edilen bu haller bazen suçun asli unsuru iken, bazen de nitelikli unsuru olarak ortaya çıkabilir.

Örneğin TCK'nın 103. maddesine göre "çocuğun cinsel istismarı" suçunda mağdurun "çocuk" olması şarttır. Acaba fail yetişkin olduğu düşüncesiyle söz konusu fiili çocuğa karşı işlerse bu madde uyarınca cezalandırılabilir mi?

Kanaatimizce TCK m.30/1 gereğince fail kasten hareket etmiş olmayacaktır. Ayrıca atılı suçun taksirli hali düzenlenmemiş olması nedeniyle bu madde gereğince cezalandırma da mümkün gözükmemektedir⁷³.

⁷⁰ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.447; Koca/Üzülmez, s.49; Heinrich, s.159-160; Güngör, s.61.

⁷¹ Önder, s.352.

⁷² Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.447.

⁷³ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.447; Benzer örnek için bkz. Hakeri, s.218. Hafızogulları/Özen; yaş küçüklüğünün isnat yeteneğini kaldırır veya azaltan bir neden olduğunu, İtalyan Ceza Kanunu'nun 609. Maddesindeki düzenleme uyarınca "mağdurun yaşı üzerinde hataya düşmenin mazeret sayılmadığını" belirtmektedir. Ayrıca, Kanunun iradesinin farklı olmadığını, isnat yeteneği ve cezalandırılabilme şartları konusunda düşülen hata ya

Ancak, kasıtlı suçlarda failin eylemi başka bir suç tipinin maddi unsurlarını oluşturuyorsa, bu suç yönünden cezai sorumluluğu doğacaktır. Failin iradesi gerçeğe uysaydı, eylem başka bir suça vücut vereceğinden, hata esaslı değildir. Bu durumda hata irade lehine çözümlenir. Fail gerçekte işlediği değil, irade ettiği yani kastettiği suçtan cezalandırılır⁷⁴.

Hata nedeniyle başka bir suçtan sorumluluğun söz konusu olabilmesi için, failin objektif ve sübjektif açıdan kanundaki suç hipotezine uyan bir fiilin bulunması gerekir. Bir başka deyişle failin gerçekleşen fiili de kapsayan bir kasta sahip bulunması gerekir⁷⁵. Gerçekleşen fiil bakımından failin kastı yok ise, başka bir suçun varlığından bahsedilemez. Şartları gerçekleşmesi halinde “suçta sapma” söz konusu olabilir⁷⁶.

Örneğin 14 yaşında olduğu halde fail tarafından 16 yaşında sanılan kişi ile rızası dâhilinde cinsel ilişkiye girilmesi durumunda, failin eylemi “ırza geçme” suçunu oluşturmayacak, ancak kasten işlediği tamamlanmış eylemi nedeniyle “reşit olmayanlarla cinsel ilişki” suçundan sorumlu olacaktır⁷⁷. Zira fail tarafından mağdurun 18 yaşından küçük olduğu bilindiğinden, failin reşit olmayanlarla cinsel ilişki suçuna ilişkin kastının bulunmadığını söylemek mümkün değildir⁷⁸.

da bilmemenin, ister kaçınılabilir olsun isterse olmasın, fail lehine değerlendirilemeyeceğini ifade etmektedir (Hafizoğulları/Özen, s.322).

Ancak Kanunumuzda, İtalyan Ceza Kanunu'nda olduğu gibi, aksi yönde bir hüküm bulunmadığından, bu tür suçlarda mağdurun yaşı konusunda yapılan hatanın mazeret olarak ileri sürülebileceği, dolayısıyla failin kastını ortadan kaldırdığı düşüncesindeyiz (Aynı yönde Güngör, s.61).

⁷⁴ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.450; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.561; Hafizoğulları/Özen; belli suçu oluşturan fiil üzerinde hatanın koşulları oluşması halinde, başka bir suçtan sorumlu olmaya açıkça engel teşkil etmemesi halinin açıkça düzenlenmemiş olmasının bir eksiklik olduğunu belirtmektedir (Hafizoğulları/Özen, s.321).

⁷⁵ Francesco Carlo Palazzo, “*Voluto e Realizzato Nell 'Errore Sul Fatto e Nell' Aberratio Delicti*”, Archivio Giuridico, 1973, s. 55 (Naklen Güngör, s.81.)

⁷⁶ Güngör, s.81.

⁷⁷ Erman, s. 104.

⁷⁸ Benzer şekilde; başkasına ait eşyanın kaybedildiğini sanarak bunu sahiplenen kişinin eylemi, hırsızlık suçunu değil, kaybedilmiş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf suçunu (m.160) oluşturacaktır (Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.450).

Failin tasavvur ettiği suç ile gerçekleşen suçun konusunun aynı değerde (eşdeğer) olmaması durumunda ise hatanın esaslı olduğu kabul edilecek, fail kast ve taksire ilişkin genel hükümlere göre sorumlu tutulacaktır⁷⁹.

Örneğin, A, B'yi öldürmek için eve girdiğinde, yatak odasında bir kartı görür ve onun B olduğunu düşünerek ateş eder. Ateş ettiği şey gerçekte, insan büyüklüğünde bir heykeldir ve atış neticesinde heykel binlerce parçaya ayrılmıştır⁸⁰.

Suçun maddi unsurlarında hata kastı ortadan kaldırır. Burada kasten işlenebilen bir suç tipinde hata söz konusudur. Mala zarar verme suçunun taksirle işlenmesi mümkün olmadığından, heykelin zarar görmüş olması nedeniyle failin cezai sorumluluğu doğmayacaktır.

Fiil, taksirle işlendiğinde cezalandırılabilen bir fiil ise, hata suçun kasti şeklinden cezalandırılabilirliği önler, ancak fail suçun taksirli şeklinden dolayı cezalandırılır.

Maddi unsurunun varlığı konusundaki "emin olmama hali" ise, öğretide tartışılan konulardan birisidir. Örneğin bir avcının çalılığın arkasında kıpırdayan cismi av hayvanı zannederek ateş etmesi hâlinde hata yönünden nasıl bir değerlendirme yapılması gerektiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

"*Emin olmama (kuşku) hali hata değildir*" şeklindeki ön kabulümüzden hareket ettiğimiz takdirde, bu cismin insan olabileceğini öngörmesine rağmen "olmayabilir de" kuşkusuyla ateş etmesi durumunda failin olası kastla hareket ettiği sonucuna ulaşılabılır⁸¹.

Kanaatimizce kast/taksir değerlendirmesinin, ex ante bir değerlendirilmeden ziyade, somut olayın koşulları irdelenerek yapılması durumunda daha isabetli sonuçlara ulaşılabılır⁸². Aksi değerlendirme hatanın neredeyse uygulanamaz hale getirecek şekilde sınırlı yorumlanmasına neden olacaktır. Ayrıca yapılacak kast/taksir değerlendirmesinde, hatanın kastı ortadan kaldırmasına rağmen taksirli sorumluluğun devam ettiğinin dikkate alınması, somut olay

⁷⁹ Değirmenci, s.155; Erman, s.83.

⁸⁰ Heinrich, s. 158.

⁸¹ Koca, s.86; Koca/Üzülmez, s.248; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.561.

⁸² Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.449.

bakımından yapılacak değerlendirmede hatanın varlığı kabul edilerek, sonucuna göre taksirle yaralama veya adam öldürme suçundan sorumlu tutulması gerekmektedir⁸³.

Şahısta hata, 765 sayılı Kanunda (m.52) düzenlenmişti⁸⁴. 5237 sayılı Kanun'un yasalaşması esnasında, 30.maddenin birinci ve ikinci fıkra hükümleri bağlamında düşünülmesi gereken bir durum olduğu için, ayrı bir hükme yer verilmesinin gereksiz görüldüğü gerekçesiyle madde metninden çıkarılmıştır. Kanaatimizce, şahısta hata hâlinde, şahsın sıfatının suçun unsuru olarak düzenlendiği durumlarda TCK m.30/1, suçun nitelikli hali olarak düzenlendiği durumlarda ise, TCK m.30/2 uyarınca çözüme gidilebileceğinden ayrı bir düzenlemeye gerek bulunmamaktadır⁸⁵.

3. Nedensellik bağında hata (*Aberratio causae; Irrtum im Kausalverlauf*)

Nedensellik bağında hata, failin amacını gerçekleştirme usulünde hataya düşmesi demektir⁸⁶. Nedensellik bağı, suçun maddi unsurlarına dâhil olduğundan, failin davranışının nedenselliğinde bir hata var ise, tipikliğin maddi unsurlarına ilişkin hataya düşmüş demektir⁸⁷.

Failin olayın gerçekleştirilmesinde hiçbir zaman tüm ayrıntıları bilmesi öngörülemezdir⁸⁸. Fail neticeyi gerçekleştirmek istediği halde, bu neticenin gerçekleşme biçimi atipik olmadığı ve objektif olarak bu neticenin faile yüklenilmesi mümkün olduğu sürece, nedensellik bağındaki yanılma önemli değildir⁸⁹.

⁸³ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.449.

⁸⁴ Mülga 765 s.TCK m.52: “Bir kimse bir hata veya sair bir arıza yüzünden cürmü kast ettiği şahıstan başka bir şahsın zararına işlemiş olursa cürümden zarar gören kimsenin sıfatından neşet eden ve cezayı şiddetlendiren esbap faile tahmil olunmaz. Belki cürüm kast olunan şahsa karşı işlenmiş gibi telakki olunarak, fail cürmün tazammun edebileceği esbabı muhaffefeden istifade eder.”

⁸⁵ Aynı yönde Değirmenci, s.155. Hafizoğulları/Özen, şahısta hata halinde m.30/1 ve 2. maddelerin uygulanamayacağını, isabette veya hedefte hata halinde olduğu gibi kast kuralına göre çözümlenmesi gerektiğini belirtmektedir (Hafizoğulları/Özen, s.323).

⁸⁶ Heinrich, s.149.

⁸⁷ Heinrich, s.150; Değirmenci, s.156.

⁸⁸ Heinrich, s.151.

⁸⁹ Önder, s. 348; Heinrich, s.150.

Günümüz ceza hukuku öğretisinde, nedensellik bağının tespit edilmesinde, öğretilerde çok daha hassas bir ölçüt olan “*objektif bir şekilde isnad edilebilme (Lehre von der objektiven Zurechnung)*” kriteri önem kazanmıştır. Bu görüşe göre, neticenin meydana gelmesi bakımından, yapılan hareketten, hukukun onaylamadığı bir netice meydana gelmiş ve bu tehlike neticenin meydana gelmesinde etkili olmuşsa, böyle bir netice faile objektif olarak isnad edilebilir⁹⁰.

Şayet olayda önemli bir sapma söz konusu ise, o zaman bu durum objektif bir şekilde isnad edilebilirlik göz önünde bulundurularak çözülmeli, failin suçun tipiklik unsurlarını en azından ana hatlarıyla bilmesi gerektiği dikkate alınmalıdır⁹¹.

Failin tasavvuruna göre, nedensellik bağındaki sapmanın esaslı olup olmaması çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekmektedir. Sapmanın esaslı olmaması kastta bir değişikliğe neden olmamaktadır. Hayatın genel akışına göre sapmanın öngörülebilir olmaması durumunda, kastı ortadan kaldıran bir unsur yanılması söz konusu olacaktır⁹².

Örneğin A, 4 yaşındaki B’yi köprüden suya atarak öldürmek istemektedir. B’nin köprü korkuluğuna çarparak ölmesi durumunda, hayatın genel akışına göre öngörülebilir bir durum olduğundan, esaslı olmayan bir sapma söz konusudur ve kasten adam öldürme suçu oluşacaktır⁹³.

Ancak; öldürmek kastıyla açılan ateş sonucu yaralanan mağdur hastaneye kaldırılırken ambulansın kaza yapması sonucu ölse, başlangıçtaki sebebe

⁹⁰ Jescheck, s. 31.

⁹¹ Heinrich, s.152.

⁹² Heinrich, s. 152-153; Koca/Üzülmez, s. 250-251.

⁹³ Heinrich, s. 152-153. Dönmezer/Erman, C.II, Kn.1069. Buna karşılık failin, tamamlandığını zannettiği suçu gizlemek için bazı hareketlerde bulunması ve suçun bu hareketlerin sonucunda tamamlanması halinde, sorumluluğun belirlenmesi tartışma konusudur. Örneğin B’yi öldürmek için ateş eden A, B’nin öldüğünü zannederek, suçun izlerini yok etmek için B’yi nehre atması veya gömmesi ve ölümün bu hareketin sonucunda meydana gelmesi halinde olduğu gibi. Eski ceza hukukçuları, bu halde genel kastın ve tek bir suçun varlığını kabul ediyorlardı. Halen hâkim olan görüş, ortada biri adam öldürmeye teşebbüs, diğeri taksirli adam öldürme olmak üzere, iki suçun bulunduğu şeklindedir (Toroslu, s.238).

bağımsız başka bir sebep eklendiğinden, fail kasten adam öldürme suçundan değil, adam öldürmeye teşebbüsten cezalandırılabilir⁹⁴.

4. Tersine unsur yanılması (*Umgekehrte Irrtum*):

Tersine unsur yanılığında ise; fail suçun kanuni tanımındaki unsurları gerçekleştirdiği bilinci ile hareket etmekte, ancak hatasından dolayı maddi unsurları gerçekleştirilmemektedir. Örneğin, başkasının paltosunu almak isteyen fail kendi paltosunu aldığı takdirde tersine unsur yanılığı içerisindedir.

Alman öğretisinde; failin burada haksızlığa teşebbüs ettiği ve bu nedenle en azından teşebbüs kurallarının uygulanması gerektiği savunulmuştur⁹⁵. Ancak tersine unsur yanılığında teşebbüsün cezalandırılabilir olduğu istisnalar dışında⁹⁶, çoğunlukla elverişsiz teşebbüs niteliğinde (*untauglicher Versuch*) olduğu dikkate alındığında cezalandırılmayacağı açıktır⁹⁷.

Tersine unsur yanılığında, aracın elverişsizliği veya suçun maddi konusunun bulunmaması nedeniyle suçun işlenmesi olanaksız olduğundan, ortada cezalandırılabilir bir eylem bulunmamaktadır. Fail, ceza kanunları tarafından korunan hukuki yararlarından hiçbirine tecavüz etmemiştir. Dolayısıyla kişinin cezai sorumluluğu söz konusu değildir⁹⁸.

Tersine unsur yanılığı TCK m. 30/1 de düzenlenmemiştir ve somut olayda haksızlık gerçekleşmediğinden, sorun yukarıda da ifade edildiği gibi elverişsiz teşebbüs ve işlenemez suç kuralları kapsamında çözülmektedir⁹⁹.

5. Tipikliğe Dâhil Olmakla Birlikte, Unsurların Dışında Kalan Hususlarda Yanılma

Tipikliğe dâhil olmasına rağmen, suçun maddi unsuruna dâhil olmayan şahsî cezasızlık sebepleri, cezayı kaldıran ya da azaltan şahsi sebepler, objektif

⁹⁴ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.450.

⁹⁵ Fischer, Art.16, pa.23.

⁹⁶ Fischer, Art.16, pa.12; BGH 4, 254; 42, 72.

⁹⁷ Kühl, Art.16, pa.7.

⁹⁸ Ozansü, s.388; Özgenç, s.439.

⁹⁹ Koca/Üzülmez, s.251; Ozansü, s.388.

cezalandırabilme koşullarının varlığında hatanın kasta etkisi bulunmamaktadır. Çünkü kastın bu hususları kapsamaması gerekmemektedir.

Örneğin görevi kötüye kullanma suçunda fail, görevini kötüye kullanmasına rağmen, bunun sonucunda kişilerin mağduriyetine sebep olacağı konusunda hataya düşse bile, gerçekte kişilerin mağduriyetine sebep olsa, hatasından istifade edemeyecektir. Objektif cezalandırılabilme koşulu olan kişilerin mağduriyetine sebep olma durumu kastın kapsamına dâhil olmadığından, bu konudaki hata kastı etkilemeyecektir¹⁰⁰.

Şahsi cezasızlık sebebine ilişkin bir örnek vermek gerekirse; fail, zilyedinin rızası dışında aldığı malın babasına ait olduğunu bilmese dahi şahsi cezasızlık sebebinden faydalanacaktır (m.167/1).

6. Unsur Hatası-Hukuki Yorum Hatası (*Subsumtionirrtum*) Ayrımı

Suç tipine ilişkin tüm maddi unsurların bilinmesine karşın, fail tarafından hatalı bir hukuksal nitelirmede bulunulması nitelendirme (hukuki yorum, değerlendirme) hatası olarak nitelendirilmektedir¹⁰¹.

Hukuki yorum hatasında fail, gerçekleştirdiği fiil ve olayın unsurlarında yanılmış değildir. Fiilin mevcut norma uyup uymaması bakımından yanılmaktadır. Diğer bir ifade ile fail olayın hukuki yorumunda yanılmaktadır¹⁰².

Failin suçun kanuni tanımında yer alan unsurları (*Tatbestandsmerkmal*) kavram olarak bilmesi gerekmekte, kavramların kanundaki anlamını ise bilmesi gerekmemektedir¹⁰³. Kavrama ilişkin (*begriffsbezogen*) olarak tanımlanan bu hata türünün temelinde, "ortalama bir kişiden sadece normun temelinde yatan ceza hukukunun nüvesi (çekirdeği, özü) hakkında bilgiye sahip olması beklenir" kuralı yatmaktadır¹⁰⁴.

¹⁰⁰ Hakeri, s.218; Koca/Üzülmez, s. 251; Değirmenci, s.157; aynı yönde görüş için bkz. Dönmez/Erman, Cilt II, s.320.

¹⁰¹ Erman, s.58.

¹⁰² Önder, s. 348.

¹⁰³ Fischer, Art 16, pa. 13.

¹⁰⁴ Isabel Schwegler, *Subsumtionsirrtum*, Frankfurt, 1995, s.105 (Naklen Yerdelen, s. 88).

İçel, normatif unsurlara ilişkin kastın varlığı açısından, genel bir bilginin yeterli olacağı saptamasında bulunmuştur. Aksi takdirde, normatif unsurlar açısından failin kasten hareket ettiğini kabul etmek için, bu unsurun içeriği konusunda tam bir bilgiye ve değerlendirme gücüne sahip olması aranacak olursa, ancak hukuk biliminin inceliklerine sahip birinin bu suçları kasten işleyebileceği sonucuna varılır¹⁰⁵.

Örneğin, resmi belgede sahtecilik suçu açısından, kişinin tahrif ettiği veya sahte olarak tanzim ettiği belgenin bir fatura olduğunu bilmesi yeterlidir. Kastın varlığından bahsedebilmek için, failin bu belgenin resmi evrak mı, yoksa özel evrak mı olduğu konusunda bilgi sahibi olmasına gerek yoktur. Failin hukuksal değerlendirme konusunda düştüğü yanlış niteleme yanılığı niteliğindedir ve kastı etkilemeyecektir¹⁰⁶.

Bir başka örnekle açıklamak gerekirse, başkasının yerine sınava giren bir öğrenci, sınav kâğıdının üzerine bir başkasının adını yazmakla resmi belgede sahtecilik suçunun objektif unsurunu gerçekleştirmiş olur. Bununla birlikte, sınav kâğıdının resmi evrak olduğunu bilmiyorsa da, elindekinin bir sınav kâğıdı olduğunu ve bu sınav kâğıdının üzerinde yazılan adın resmi bir işte delil niteliğinde olduğunu bilmektedir. Bu nedenle de resmi belgede sahtecilik kastının bulunduğu, yanlışlığının kastı etkilemeyen niteleme yanılığı olduğu kabul edilir¹⁰⁷.

Niteleme yanılığı özü itibarıyla, tipte yanlış ve yasak yanlış kavramlarıyla karıştırılabilecek mahiyettedir. Kanaatimizce, soyut değerlendirme ölçütleri ile her olayda doğru bir sonucun bulunması mümkün değildir.

Fail gerçekleştirdiği eylemi nitelendirirken objektif açıdan geçerli bulunan değer yargılarını tanıyor ve sadece bunları yanlış değerlendirdiği için eylemi hukuken geçerli bulunandan farklı nitelendiriyorsa, kastı vardır. Buna karşılık, söz konusu değer yargılarına ilişkin bir yanlışlığı varsa, tipin maddi unsurunun özüne yönelik bir yanlışlığa düştüğü için, bu yanlışlığı sadece niteleme ya-

¹⁰⁵ Erman, s.44.

¹⁰⁶ Kayhan İçel, *Suç Teorisi*, 2. Kitap, İstanbul, 2004, s.232.

¹⁰⁷ Schwegler, s.135 (Naklen Erman, s.56).

nılgısı olarak görülemeyecek, kastı ortadan kaldıran tipte yanılı olarak kabul edilmesi gerekecektir¹⁰⁸.

B. Unsur Hatasının Ceza Sorumluluğuna Etkisi

Yukarıda alt başlıklar altında bazı bölümlerde öz olarak değinilmiş olmakla birlikte; suçun maddi unsurlarında yanılmanın ceza sorumluluğuna etkisinin, öğretilerdeki farklı görüşler nedeniyle, ayrı bir başlık altında incelenmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Suçun unsurlarına ilişkin yanılmanın ceza sorumluluğuna etkisi konusu öğretilerde tartışılmıştır. Fiili-hukuki hata ayırımından bakıldığında; fiili hatanın, hukuki hataya benzer şekilde mazeret sayılmaması gerektiği, bu nedenle yanılmanın esaslı ve kaçınılabılır olmasının bir önemi olmadığı savunulmaktadır¹⁰⁹. Genel ve yerleşik görüş, suçun maddi unsurlarından birine ilişkin hata olması durumunda, hatanın cezai sorumluluğu etkileyeceği yönündedir¹¹⁰.

Suçun unsurlarına ilişkin hatanın ceza sorumluluğuna etkisi işlenen fiilin kasıtlı ya da taksirli suç olup olmadığına göre değişmektedir.

Kasıtlı suçlarda suçun maddi unsurlarında yanılma hâlinde suç olmaktan çıkar ya da başka bir suçun ortaya çıkmasına neden olur¹¹¹.

Tipte yanılmanın kastı ortadan kaldırabilmesi için “*esaslı*” olması gerekmektedir¹¹². Failin zihnindeki gerçeklik objektif gerçeklikle örtüşüyor olsaydı yaptığı eylem suç tipine uygun olmayacaktı ise, hata esaslı kabul edilecek, failin kastının bulunmadığı sonucuna varılacaktır¹¹³. Örneğin, vestiyerden kendi paltosu sanarak, başka birine ait paltoyu alan kişinin yanılması kastı bulunmadığından sorumlu tutulamaz. Keza hırsızlık suçu kasten işlenebilen bir suçtur ve

¹⁰⁸ Erman, s.59.

¹⁰⁹ Manzini, II, 1950, s. 49 (Dönmezer/Erman, s.315, Kn.1040'den naklen).

¹¹⁰ Dönmezer/Erman, s.315, Kn.1040.

¹¹¹ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.561.

¹¹² Erman, s.26.

¹¹³ Dönmezer/Erman, C.II, Kn.1042.

fail yanılmasaydı, yani kendi paltosunu alsa idi, fiil suç teşkil etmeyecekti¹¹⁴. Dolayısıyla, failin suçun konusuna ilişkin bu hatası kastı ortadan kaldırır.

Hata sebebiyle, failin gerçekleştirmiş olduğu eylem, aslında kasdettiğinden başkaca bir suça vücut veriyorsa, hata kastedilmeyen suç açısından esaslı olmaya devam eder. Fail esaslı hataya düşerek ika ettiği fiilden dolayı ancak kastettiği kısmıyla sorumlu olur. Fail suç işleme kastıyla hareket ederken, hataen, bilgisi dahilinde olmadığı maddi unsurlardan dolayı başka bir suça vücut verirse kastedmediği neticeden sorumlu tutulamayacaktır. Bu durumda irade ile gerçek arasındaki ayrılık, irade lehine çözümlenecek ve fail gerçekte işlenmiş olan suçtan dolayı değil, gerçekleştirmeyi kastettiği suçtan dolayı sorumlu olacaktır¹¹⁵. Örneğin; başkasına ait eşyanın kaybedildiğini sanarak bunu sahiplenen kişinin eylemi, hırsızlık suçunu değil, kaybedilmiş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf suçunu (m.160) oluşturacaktır¹¹⁶.

Taksirli suçlar açısından hatanın ceza sorumluluğuna etkisi ise tartışmalıdır. Bir görüşe göre, hata zaten taksirin bir şeklidir ve bu sebeple de hata kastın varlığına etkili olabilir. Hataya düşen kişi zaten taksirli hareket etmiş ve gereken dikkat ve özenden sarfinazar etmiştir¹¹⁷.

Diğer bir görüşe göre ise, taksirli sorumluluğun yasal olarak öngörülmediği hallerde, kişi gerekli dikkat ve özeni göstermiş olmasına rağmen hataya düşmüşse, taksirden sorumluluk mümkün değildir¹¹⁸.

Kanaatimizce, failin hataya düşmedeki taksiri ile eylemi gerçekleştiren taksirli davranıp davranmadığı farklı kavramlardır. Bazı durumlarda, taksirle işlenen bir suça rağmen, kişinin hataya düşmesinde taksiri bulunmayabilir. Doğal olarak, bu durumda failin ceza sorumluluğu olmayacaktır¹¹⁹.

Ancak, failin hatası taksirinden doğmuşsa ve suç taksirle işlenebilen suçlardan ise, hatanın kusurluluğu (taksiri) kaldırmayacağı sonucuna ulaşılabilecektir.

¹¹⁴ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.560.

¹¹⁵ Ozansü, s.387.

¹¹⁶ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.561.

¹¹⁷ Bu görüşteki yazarlara ulaşmak için bkz. Dönmezer/Erman, Kn.1043, Dipnot. 67.

¹¹⁸ Dönmezer/Erman, Kn.1043.

¹¹⁹ Değirmenci, s.153.

tır. Buna karşılık hata, failin taksirinden değil de, öngörülemez bir durumdan doğmuş ise, hatanın taksiri ortadan kaldıracığı açıktır¹²⁰.

Örneğin reçetede yazılı ilacın yerine yanılarak, hastaya yanlış ilaç vermesi ve ölümüne neden olması durumunda hatası ceza sorumluluğunu etkilemeyecek, taksirle adam öldürme suçundan sorumlu olacaktır. Ancak, eczacının haberi olmaksızın birisi ilaçları karıştırmış, bu durum öngörme olanağını tamamen ortadan kaldırmışsa taksirin olduğundan bahsedilemeyeceğinden ceza sorumluluğu olmayacaktır¹²¹.

SONUÇ

Türk hukuk öğretisinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte, hata kavramının suçun konusuna göre değil, hukuki sonucuna ve dolayısıyla hatanın ceza sorumluluğuna etkisine göre ayırma tabi tutulmaya başlandığı görülmektedir. Bu kapsamda, kastı kaldıran ve kusurluluğu etkileyen hata ayırımına yer verilmiş, kastı kaldıran hata nedenlerinden birisi olarak da 30/1. maddesinde suçun maddi unsurlarında hata düzenlenmiştir.

TCK m.30/1'de, maddi unsurlarda yanılma halinde kişinin kasten hareket etmiş sayılmayacağı ifade edilmiştir. Suçun maddi unsurlarının ne olduğu konusunda ise öğretilerde farklı görüşler bulunmakla birlikte; genel kabul gören görüşe göre hareket, netice, nedensellik bağı, fail, mağdur, konu ve nitelikli unsurları şeklinde kabul edilmektedir. Maddi unsurlarda hata halinde fail kasten hareket etmiş sayılmayacaktır, ancak hata sonucunda meydana gelen suçun taksirli halinin mevcut olması durumunda fail, taksirli suçtan sorumlu olacaktır.

Fail, suçun kanuni tanımında yer alan bir unsurun maddi içeriğini biliyor, fakat onun ceza hukukundaki niteliği konusunda hataya düşüyorsa, hukuki yorum hatası söz konusudur. Fail burada gerçekleştirdiği fiil ve olayın unsurlarında yanılmakta, olayın hukuki yorumunda yanılığa düşmektedir. Dolayısıyla bu tip yanlış nitelendirmeler, niteleme yanılığısından ibarettir ve hukuki bir önemi bulunmamaktadır.

5237 sayılı Kanunda öğretildeki görüşlerle uyumlu olarak sapma hali ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Kanunun madde gerekçesinde de belirtildiği

¹²⁰ Kayhan İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, 2016, s.473.

¹²¹ Dönmezer/Erman, Kn.1043; İçel-Genel Hükümler, s.473.

üzere “sapma” halinde bir hatanın söz konusu olmadığından bu bir eksiklik olmayıp, sorun suçların içtimaı ve özellikle fikri içtima bağlamında çözümlenmelidir.

Şahısta hata ise, Kanunda ayrı bir hükme yer verilmesinin gereksiz görüldüğü gerekçesiyle madde metninden çıkarılmıştır. Kanaatimizce de, şahısta hata hâlinde, şahsın sıfatının suçun unsuru olarak düzenlendiği durumlarda TCK m.30/1, suçun nitelikli hali olarak düzenlendiği durumlarda ise, TCK m.30/2 uyarınca çözüme gidilebileceğinden ayrı bir düzenlemeye gerek bulunmamaktadır.

Tersine unsur hatası da benzer şekilde Kanunda düzenlenmemiştir ve somut olayda haksızlık gerçekleşmediğinden, sorun elverişsiz teşebbüs ve işleme suç kuralları kapsamında çözümlenmektedir.

KAYNAKÇA

Artuk, Mehmet Emin/ Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 10. Baskı, Ankara, 2009.

Değirmenci, Olgun, *Ceza Hukukunda Yanılma Kavramı ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Yanılma*, TBB Dergisi, 2014, S.110, s.129-188.

Dönmezer, Sulhi /Erman, Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C.II, 14. Bası, İstanbul, 1999.

Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2017.

Erman, Barış, *Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Fischer, Thomas, *Strafgesetzbuch*, München, 2009.

Frisch, Wolfgang, *Der Irrtum als Unrechts- und/Oder Schuldausschluss Im Deutschen Strafrecht*, Bkz.https://www.mpicc.de/files/pdf2/thema_iv.pdf.(erişim tarihi: 19.4.2017).

Güngör, Devrim, *Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata*, Ankara, 2007.

- Soyer Güleç, Sesim, *Türk Ceza Kanununda Haksızlık Yanılgısı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 2008, s.59-91.
- Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı, Ankara, 2010.
- Hakeri, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı, Ankara, 2008.
- Heinrich, Bernd, *Ceza Hukuku, Genel Kısım II*, Ankara, 2015.
- İçel, Kayıhan, *Suç Teorisi*, 2. Kitap, İstanbul, 2004.
- İçel, Kayıhan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yenilenmiş Bası, İstanbul, 2016.
- Jescheck, Hans Heinrich, *Alman Ceza Hukukuna Giriş*, İstanbul, 2007.
- Karadeniz Çelebican, Özcan, *Roma Hukuku*, Ankara, 2008.
- Koca, Mahmut /Üzülmez, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı, Ankara, 2016.
- Koca, Mahmut, *Türk Ceza Hukukunda Hata*, 3. Yılında Yeni Ceza Adalet Sistemi, Ankara, 2009, s.81-103.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip/Hatemi, Hüseyin/ Serozan, Rona/ Arpacı, Abdülkadir, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, İstanbul, 2017.
- Kühl, Kristian, *Strafgesetzbuch Kommentar*, München, 2007.
- Meraklı, Serkan, *Ceza Hukukunda Kusur*, Ankara, 2017.
- Ozansü, Mehmet Cemil ,“*Yeni Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Hata Kavramı*”, Suç Politikası, Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Serisi (5), Ankara, 2006, s.385-402.
- Önder, Ayhan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler, C.II*, İstanbul, 1989.
- Özbek, Veli Özer/Kanbur, Mehmet Nihat/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı, Ankara, 2014.
- Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, 9. Bası, Ankara, 2013.

Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku*, Ankara, 2009.

Yerdelen, Erdal, *Ceza Hukukunda Yorum Hatası*, Ceza Hukuku Dergisi, Sayı: 25, 2014, 69-99.

<https://www.iurastudent.de/blogeintrag/lernbeitrag-die-rechtsfolgen-der-aberratio-ictus> (erişim tarihi: 3.9.2019).